

מתי בדיוק נפרצה חומת ירושלים

מסופר בתנ"ך^[1] ש"בחוודש הרביעי בתשעה לחודש גו' ותבקע העיר". ומבואר בגמרא^[2] ש"בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז, בשניה בשבעה עשר בו". ומבואר בשולחן ערוך^[3] שמה שאנו מתענים בשבעה עשר בתמוז ולא בתשעה בתמוז, הרי זה "משום דחורבן בית שני חמיר לן". וכתב המגן אברהם^[4] "ולא רצו לגזור תענית גם בתשעה בו, דאין מטריחין על הציבור יותר מדאי" [ובזה רואים גודל הענין דאהבת ישראל – שמשום זה לא רצו להטריח על בני ישראל ולקבוע שתי צומות בסמיכות זמן זה לזה – תשעה בתמוז ושבעה עשר בתמוז].

ובירושלמי^[5] איתא שגם בראשונה הובקעה העיר בשבעה עשר בתמוז, ומה שכתוב "בתשעה לחודש גו'", הנה "קלקול חשבונות יש כאן".

והנה, הנפקא מינה בנוגע לפועל בין שיטת הבבלי לשיטת הירושלמי היא – אם בעל נפש צריך להחמיר על עצמו ולהתענות גם בתשעה בתמוז: לשיטת הבבלי שבראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז, הנה "בעל נפש יתענה גם בתשעה" (כמו שכתב המגן אברהם שם). מה שאין כן לשיטת הירושלמי ש"קלקול חשבונות יש כאן", הנה גם בעל נפש לא צריך להתענות בתשעה בתמוז, מאחר שביום זה לא אירע דבר בלתי רצוי, ולכן, ביום זה צריך להיות ענין השמחה כו', כמו שכתוב עבדו את ה' בשמחה.

וצריך להבין: ידוע הכלל שלא שייך שתהיה מחלוקת במציאות. ולכאורה בענינינו, המחלוקת בין הבבלי לירושלמי היא מחלוקת במציאות – לדברי הבבלי נבקעה העיר בראשונה בתשעה בתמוז, ולדברי הירושלמי

נבקעה העיר בראשונה בשבעה עשר בתמוז. ואיך יתאים זה עם הכלל שלא שייך שתהיה מחלוקת במציאות?!

והביאור בזה: גם בן חמש למקרא למד בנוגע למבול שבתחלה נאמר^[6] "ויהי הגשם על הארץ", ואחר כך נאמר^[7] "ויהי המבול". ומפרש רש"י כשהורידן הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה וכשלא חזרו היו למבול. ועל פי זה מובן שבתחילת הענין אי אפשר עדיין לדעת מה יהיה בסופו ויתכן שגם הענין הבלתי רצוי יהפך ויהיה דבר טוב, "גשמי ברכה".

ועל דרך המדובר בהתוועדות הקודמת^[8], בנוגע למאמר רבותינו זכרונם לברכה^[9] "שלושה מפתחות בידו של הקב"ה כו", שגם כאשר ישנם גשמים, אי אפשר לדעת אם כתוצאה מזה יבוא ענין הפרנסה כו'. ועל דרך מאמר רבותינו זכרונם לברכה^[10] ש"אדם נידון בכל יום" אף על פי שכבר היה הדין הכללי בראש השנה כו'.

ועל דרך זה בנוגע לענינינו:

כאשר הובקעה העיר בתשעה בתמוז עדיין היו יכולים להפוך את כללות הענין שיהיה באופן ד"גשמי ברכה", היינו, שאם ענין זה היה פועל עליהם שיעשו תשובה וכו', היו מהפכים את הענין דהובקעה העיר גופא לענין טוב. אלא מאחר שלא עשו תשובה, הנה, כאשר בא שבעה עשר בתמוז נעשה הענין דהובקעה העיר באופן (בלתי רצוי) שאי אפשר לשנותו.

והביאור בזה: ידוע שכאשר ישנה עיר בצורה (בעלת חומה וכו'), קשה יותר לכבוש את העיר, ולכן מצינו במלחמת סיחון ש"ויאסוף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל גו"^[11] וכפירוש רש"י: "אמר הקב"ה מה אני מטריח על בני כל זאת לצור כו' (ובפרט שחשבון היתה עיר ש"אין כל בריה יכולה לכבשה"), נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות כו' ושם נפלו. ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם". ומזה מובן שקל יותר להלחם עם האויב כאשר האויב לא נמצא בתוך עיר בצורה.

ועל דרך זה מצינו בכיבוש יהושע, שכאשר היה צריך לכבוש את העי, העמיד מארב מאחורי העיר, ובני ישראל העמידו פנים שהם בורחים מפני יושבי העי, וכאשר יצאו אנשי העי מן העיר הבצורה כדי לרדוף אחרי בני ישראל, יצאו מן המארב והקיפו את אנשי העי מלפניהם ומאחריהם^[12].

ועל פי זה מובן בנוגע לענינינו: שישנה אפשרות שהענין דהובקעה העיר יתהפך לטוב (בדוגמת גשמי ברכה).

הפירוש בהובקעה העיר הוא – שנעשתה פירצה בחומה (ולא שהחריבו את כל החומה). והנה, כאשר ישנה פירצה קטנה בחומה, מובן שחיל האויב לא יכול להיכנס לעיר בבת אחת, אלא בזה אחר זה – ואז ישנה אפשרות שיוכלו לנצח את האויב בקלות יותר, בדוגמת הנצחון הבא על ידי המארב, כי תיכף בתחילת כניסת חיל האויב לעיר, הרי האויב הוא במיעוט לגבי אנשי העיר, ואז יכולים אנשי העיר לנצח את האויב בקלות יותר.

ועל פי זה מובן שאם בני ישראל היו עושים תשובה בראותם שהובקעה העיר בתשעה בתמוז, [היינו, שלאחרי שבני ישראל לא שמעו לתוכחת הנביאים ולא חזרו בתשובה, שלח הקב"ה את נבוכדנאצר מלך בבל ונבזראדן שר הצבא שלו שיעשו פירצה בחומת ירושלים, כדי לעורר את בני ישראל לחזור בתשובה], היו מהפכים את הענין דהקב"ה העיר שבתשעה בתמוז לענין טוב (בדוגמת הפיכת המבול לגשמי ברכה) – על ידי זה שהיו מנצחים את האויב בקלות יותר, שזהו גם על פי דרך הטבע ועל אחת כמה וכמה באופן שלמעלה מדרך הטבע.

ועל פי זה מובן התיווך שבין הבבלי לירושלמי: לכולי עלמא הובקעה העיר בראשונה בתשעה בתמוז, ומה שכתוב בירושלמי "קלקול חשבונות יש כאן", הכוונה בזה שבני ישראל טעו בחשבם שזה שהובקעה העיר הרי זה באופן דגזירה שאי אפשר לשנותה, ולא ידעו שעל ידי תשובה יכולים להפוך זאת לענין טוב.

אבל באמת, הנה, בתשעה בתמוז הובקעה העיר רק כדי לעורר את בני ישראל לתשובה, ועל ידי ענין התשובה היו יכולים להפוך זאת לטוב, ורק בשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר באופן של גזירה, שאי אפשר כבר לשנותה.

קטע משיחת ש"פ פנחס, בלתי מוגה.

שיחות קודש ה'תשמ"א ח"ד ע' 175

^[1]ירמ' נב, ו.

^[2]תענית כח, ב.

^[3]או"ח תקמט, ב.

^[4]שאה"ז מביאו בכ"מ בתור פוסקכו'.

^[5]תענית ד, ה.

^[6]בראשית ז, יד.

^[7]שם י"ז

^[8]ש"פ בלק.

^[9]תענית ב, א.

^[10]ר"ה טז, א.

^[11]במדבר כא, כג.

^[12]יהושע ח, ד-כב.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגותו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו

שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה